

Научна конференција: **ЈЕЗИК НИШКИХ МЕДИЈА**

Огранак САНУ у Нишу, 29. 11. 2022. године

Дана 29. новембра 2022. године у просторијама Огранка Српске академије наука и уметности у Нишу одржана је научна конференција под називом *Језик нишких медија*. Конференција представља резултат рада на пројекту Огранка САНУ у Нишу О-25-20 „Говорни и стандардни језик јавне комуникације у Нишу“, чији је координатор дописни члан САНУ Љубинко Раденковић, а руководилац др Марина Јањић, професор Филозофског факултета у Нишу. Организатори конференције били су: Огранак САНУ у Нишу и Институт за српски језик САНУ.

Научна конференција је отворена пригодним речима поздравних говора: дописног члана САНУ Владе Вељковића, председника Комисије за руковођење радом Огранка САНУ у Нишу; дописног члана САНУ Љубинка Раденковића, координатора пројекта; проф. др Софије Милорадовић, директора Института за српски језик САНУ и др Марине Јањић, професора Филозофског факултета Универзитета у Нишу, руководиоца пројекта. Конференција је била пленарног карактера, а излагачи су презентовали своја саопштења у континуираном следу према претходно утврђеном Програму научне конференције. Своје реферате саопштило је укупно 18 од 19 пријављених учесника, који су са различитих аспеката осветљавали језичке особености штампаних и електронских медија у Нишу.

Најпре је након свечаног отварања, уводно предавање одржала Марина Николић са темом *Стандард и псеудостандард у говору нишких медија*. Централно питање уводног предавања било је у којој мери се остварује норма савременог српског језика у језику нишких медија. Истраживања су показала да се реализација стандарда може тумачити као неостандард, а под тим термином подразумева се својеврсни неформални али високовредновани стандардни идиом, који се у извесној мери разликује од традиционалног, нормом прописаног. Као и сви, тако и нишки медији, имају јак утицај на говор аудиторијума, па се и овај неостандард очекивано сусреће код великог броја говорника. Друго саопштење актуелизовало је аспекте језичке културе и језичке учтивости у медијској комуникацији на нишким медијима. Након темељне ретроспективе теорије језичке учтивости и представљене методологије истраживања, Марина Јањић упознала је учеснике са резул-

татима која недвосмислено указују на то да је језичка етикеција присутна у емисијама нишких телевизија, али да њен ниво превасходно зависи од личног нахођења водитеља, што се директно одржава и на говорно понашање њихових гостију. Употреба језичких етикета и хонорифика условљена је такође и карактером и тематиком самих емисија. Истраживања су резултовала закључком да велики број гледалаца из Ниша, који се телефонски укључују у програм, показује висок ниво језичке етикеције и служи се формулама учтивог обраћања (користе речи из поштовања: *госпођа* и *господин*, титуле, служе се „Ви-обраћањем“ и формама за изрицање молбе, извињења, захваљивања, поздрављања). Међутим, када је, опет, реч о коментарима читалаца датих на интернет порталима нишких медија, константован је висок ниво вербалне агресије са негативним обрасцима говорног понашања као што су: вређање и негативно оцењивање личности уз помоћ експресивне лексике пејоративне тоналности. Све ово указује на говор мржње и ниске вредности етике говора у јавној комуникацији, закључак је реферата Бојане Милосављевић. Учесници конференције су сагласни да се у овим, али и другим питањима језичке културе нишки медији усаглашавају са комуникативним понашањем новинара и гостију београдских медија у маниру тзв. „немарног говорног стила“.

Говорећи о појединим граматичким нивоима, уочене су неке грамаатикализоване особености нишког дијалекта унутар језика јавне комуникације на нишким медијима (на плану акцентологије и морфо-синтаксе). У свом раду Александра Лончар Раичевић бавила се анализом прозодијских обележја у говору новинара, водитеља и спикера у електронским медијима у Нишу. Имајући у виду чињеницу да ово подручје припада призренско-тимочком дијалекту чији је акценатски систем најудаљенији од стандарда, указала је, са једне стране на локална нагласна обележја, а са друге, на оне особине које су настале као резултат померања и приближавања норми стандардног српског језика. Сличном тематиком бавила се и Миљана Чопа, настојећи да укаже на дистрибуцију акцената у говору спикера у нишким медијима, с циљем да се сагледа каква је реализација прозодијске норме на локалним телевизијама с наведеног подручја. У наставку конференције било је више занимљивих тема из области морфо-синтаксе. Такав је рад Мирјане Гочанин *О глаголима и њиховим допунама у језику нишких медија*, који се бавио синтаксичко-семантичком анализом неких глагола регистрованих у језику нишких медија. Затим, ту је и реферат под називом *Специфичности и тенденције у употреби модалних глагола у насловима на порталу 'Јужне вести'* Александре Јанић чији су предмет истраживања биле семантичке и морфолошке специфичности и тенденције у употреби модалних глагола којима се изражавају могућност и (јака и слаба) неопходност у журналистичком функционалном стилу. Пажње вредно било је и саопштење Ане Крстић под називом *Однос конструкције да + презент и инфинитива у*

појединим нишким медијима у коме је анализирана употреба ових двеју конкурентних форми на примеру својеврсног подтипа новинарског функционалног стила, са фокусом на емисије Нишке телевизије. Разматрана је и употреба инфинитива у футуру првом, где се конструкција да + презент сматра нестандартном, али је пракса показала да је она доминантија на територији целе земље, а не само јужних говора. Додајмо овде и реферат Иване Митић *О природи конгруенцијских образаца у језику нишких медија*, који стицајем околности није био саопштен, али ће бити уврштен у зборник радова. Све наведено указало је на то да постоји јака похвална интенција и труд нишких новинара и њихових саговорника у приближавању нормативу стандардног српског језика.

Два реферата на конференцији била су посвећена питању месту и значају локалног говора у нишким медијима и оба су указала на експресивност вернакулара који је особен Нишлијама. Мирјана Илић је образложила тему *Језичко-стилска функција дијалектизама у емисијама 'Белами' радија*, док је реферат Татјане Трајковић гласио: *Дијалекат и стандард у емисијама нишких медија: карактеристике и функције*. Закључак у вези са овим питањем утемељен је у чињеници да су дијалектизми и данас у говору савременог Ниша свакодневна чињеница јер имају висок ниво изражајности те тиме богате комуникациони процес и чине га динамичнијим и привлачнијим. Језичка анализа одабраних телевизијских емисија нишких медија била је усмерена ка различитим говорницима који користе различите варијетете српског језика: стандардне и дијалекатске. У зависности од улоге коју говорник има у датом тренутку, препознају се различити степени заступљености стандарднојезичких и дијалекатских црта. У случајевима када се ради о службеном односу према публици, форме стандардног српског језика су фреквентније. Када се ради о говорницима који немају посебно одређену службену улогу у комуникацији или онда када постоји тежња да се укаже на обичног представника из народа, запаженија су дијалекатска обележја.

Значајан број радова који су се могли чути на конференцији био је посвећен лексици и стилизацији медијске комуникације. Такав је био реферат Јоване Јовановић: *Експресивна лексика у извештавању 'Јужних вести'*, Драгане Цвијовић: *Језичко-стилска средства за исказивање субјективности у новинским чланцима (на примеру нишких Народних новина)*, Кристине Манојловић: *Неологизми у текстовима нишких медија* и Александра Новаковића: *Слика студената из иностранства у нишким онлајн медијима*. Медијски говор се, по својој природи, одликује специфичним језичко-стилским карактеристикама. На конференцији је указано на неке од њих и оне се превасходно тичу експресивне лексике. Наиме, уочена је честа примена лексичких механизма (метафоре, метонимије, синегдохе), употреба функционалностилски обележене лексике (лексема са ироничним и саркастичним

или пак благонаклоним призвуком) како би се исказала извесна позитивна или негативна оцена према садржају који се представља. Дакле, експресиван тон је прожет јаким емоционалним набојем. Константовано је да нишки новинари у својим извештајима и репортажама употребљавају експресивну лексику и да захваљујући њеној конотативној компоненти остварују снажан утицај на креирање јавног мњења и обликовање друштвене свести у вези са одређеним темама. Такође, указано је на иновативне и популаризоване лексичке појаве у нишком јавном дискурсу, као и на моћ медија у процесу модернизације лексичког система српског језика. Нина Судимац бавила се односом нишких медија према ортографској и језичкој норми са циљем и показала на који начин одабрани локални медији језички обликују текстове.

Посебан куриозитет конференције представљају саопштења са дијакроничком ретроспективом. Марина Спасојевић у свом саопштењу *У новине да те турим: какви би били коментари читалаца у Нишу пре једног века* покушала је да, на основу књижевног дела Јелене Димитријевић, утврди какве би биле језичке особености коментара читалаца и пратилаца медија у Нишу пре једног века. *Политички дискурс у нишкој периодици с краја XIX века* назив је реферата Јелене Стошић који се бавио особеностима политичког дискурса нишке периодике с краја XIX века с циљем да издвоји језичка средства која су била најфреквентнија у новинским текстовима тога доба и утврди која се функција политичког дискурса остваривала њиховом употребом.

Од посебног значаја је рад Данијеле Костадиновић под називом: *Улога часописа 'Градина' у књижевном, културном, медијском и националном животу Србије*. Овај часопис покренут је у Нишу 1900. године и он се у раду сагледава са становишта књижевне историје, књижевне теорије и теорије културе и медија. У првом делу реферата елаборирана је рецепција часописа *Градина* као књижевног жанра, а у другом делу рада, након дијакроничког пресека, разматрана је тадашња структура часописа.

На затварању конференције закључено је да су сви саопштени реферати били изузетно занимљиви, да су апострофирали различите језичке нивое и указали на важне карактеристике актуелне језичке слике нишких медија. Ексерцирана грађа послужила је за истраживање усмених и писмених облика јавне комуникације, тј. штампаних и електронских медија: радија, телевизије и друштвених мрежа. Отворена су многа питања и подтеме за даља истраживања у оквиру пројекта, остварене су значајне констатације на пољу не/поштовања књижевнојезичке норме, употребе хонорифика и формула језичке учтивости, потом, дијагностиковано је стање говора мржње у коментарима аудиторijума на платформама нишких информативних кућа; на плану прозодије констатовано је приближавање стандардном акценатском систему од стране новинара-водитеља нишких телевизија; уочене су занимљиве језичко-стилске одлике штампаних и писаних медија, као и мор-

фосинтаксичке посебности јавног говора у Нишу. Разматране су и теме о нишким медијима публикованим пре стотину и више година.

Може се рећи да су сви саопштени реферати били оригинални и аутентични, као и да су разноврсном тематиком обрађена многа питања и језичке особине нишких медија. Сви радови могу се разврстати у пет подтема:

1. значајан број радова бавио се питањима језичке културе: нормативистиком и језичком учтивошћу;
2. више занимљивих реферата у свом фокусу је имало експресивност лексиколошких јединица у нишким медијима;
3. било је радова посвећених истраживању различитих граматичких нивоа (прозодије, морфологије и синтаксе);
4. два рада су се бавила афирмацијом дијалекта у нишком медијском дискурсу;
5. три рада су анализирали нишке периодике из дијахронијске перспективе.

На основу презентованих саопштења о језичким карактеристикама нишких медија може се константовати да се оне у многим аспектима подударају са карактеристикама београдских медија, али да ипак овај говор има и својих специфичности. Другим речима: језик нишких медија показује јасну тенденцију померања ка стандарнојезичкој норми и ка неговању језичке учтивости; поштује и афирмише свој дијалекат на више начина; ипак остаје доследан модерним друштвеним стремљењима демократизације језика и неговању карактеристика неформалног начина изражавања у контексту глобализма, пратећи сензибилитет модерног човека који стреми да буде грађанин света.

Марина Јањић⁵
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику

---

⁵ marina.janjic@filfak.ni.ac.rs